

*Dr. Ujfalussy Kristóf Sebestyén**

A SZELLEMITULAJDON-JOGOK KÖZÖSSÉGI JOGI KIMERÜLÉSE ÉS ENNEK GYÓGYSZERIPARI JELENTŐSÉGE I. RÉSZ

A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok által biztosított védelem a hazánk gazdasági és jogi kereteit meghatározó Európai Unióban is territoriális alapú, ugyanakkor az Unió egyik megkülönböztető ismérve a határok nélküli, mennyiségi korlátozásoktól és azzal azonos hatású intézkedésektől mentes belső piac. Ezen két princípium egyidejű megvalósítása a szabályozás és a jogalkalmazási gyakorlat kellően kidolgozott voltát feltételezi.

Az előbbi ellentmondáson alapuló érdekkonfliktus – amely az adott országra, régióra kizárólagosságot biztosító jogok jogosultjai és az azok megsértésétől tartózkodni köteles, azonban az áruk, illetve szolgáltatások szabad áramlásában érdekelt jogalanyok között feszülni látszik – a közösségi jogfejlődés hajnalán az Európai Unió Bírósága jogalakító-jogfejlesztő tevékenységének köszönhetően korszakos jelentőségű jogtételek lefektetéséhez vezetett. Ezek közül a „jogkimerülés”, avagy más néven az „első forgalomba hozatal” elve az, amely az áruk tagállamok közötti szabad áramlásának a záloga.

A gyógyszeripar a fent említett korai időszakban és ma is az egyik leginkább kutatásintenzív ágazat, így különösen fontos az originális gyártók befektetései megtérülésének biztosítása, ugyanakkor az intézményi és strukturális válsággal küzdő EU számára kulcskérdés saját versenyképességének javítása és tagállamai állampolgárainak életszínvonal-emelése.

A gyógyszeripar nemcsak az egyik legaktívabb „felhasználója”¹ – azaz megszerzője és érvényesítője – a kizárólagos jogoknak, hanem mint szabályozott iparág a szellemi tulajdon jogának más jogterületekhez való kapcsolódásait is jól példázza; egyebek mellett látható lesz, hogy gyógyszerek párhuzamos importja esetén a gyógyszerforgalmazásra vonatkozó jogszabályok alapján nemcsak külön engedélyre van szükség, hanem az átcsomagolás gyakorlatilag minden esetben elengedhetetlen, ami a védjegyjogi jogkimerülés kérdésének taglalását is szükségessé teszi.

Jelen dolgozatban – az aktuális jogesetekre is kitérve – a jogkimerülés fogalmát, jelentőségét, kapcsolatát a párhuzamos importtal, továbbá egy rövid kitekintésben a gyártók, illetve jogosultak kizárólagos jogokon kívüli eszköztárát igyekszünk bemutatni gyógyszeripari szemszögből.

* Ügyvéd, Ujfalussy Ügyvédi Iroda; a tanulmány a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által szervezett felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyam keretében készített szakdolgozat szerkesztett változata.

¹ L. WIPO IP Facts & Figures (közzétéve: 2014. június) – jóllehet manapság az elektronikai ipar vezet a bejelentők rangsorát.

A téma aktualitását EU-tagságunk és a csatlakozással egyidejűleg a jogkimerüléssel összefüggésben bevezetett speciális jogintézmény, a különleges mechanizmus (közelmúltbeli) tízéves évfordulója is adja: visszatekintve mérleg vonható, hogy a különleges mechanizmus beváltotta-e a hozzá fűzött reményeket, sikerült-e általa elkerülni a spanyol/portugál példa buktatóit, illetve az – a hazai gyógyszeripar sajátosságaira is tekintettel – arányban állt-e az elérendő céllal.

A különleges mechanizmussal összefüggésben ismertetjük az Európai Unió Bírósága előtt C-539/13. ügyszámon tárgyalt ügyet, amelyben idén februárban született ítélet. Tudomásunk szerint a különleges mechanizmus működésével kapcsolatban nem volt korábban ügy a Bíróság előtt, így ilyen értelemben a jogalkalmazásnak „*terra incognitán*” kellett járnia.

Végül pedig egy versenyjogi kitekintéssel rámutatunk arra, hogy a kizárólagos jogok jogosultjainak – jellemzően a gyógyszergyártóknak – milyen „praktikái” léteznek még a párhuzamos import minimalizálásával versenyelőnyük megtartására, és ezek alkalmazása mennyiben jogszerű.

A JOGKIMERÜLÉS FOGALMA, KAPCSOLATA A PÁRHUZAMOS IMPORTTAL

A jogkimerülés fogalma

A szellemi alkotások jelen dolgozat tárgya szempontjából releváns (így az iparjogvédelem tárgykörébe tartozó) oltalmi formái a lajstromozással ún. abszolút szerkezetű jogviszonyt hoznak létre a jogosult – aki az oltalomból eredő jogait gyakorolhatja – és mindenki más között – akik az oltalom megsértésétől tartózkodni kötelesek.

A jogosult számára biztosított kizárólagosság azonban mindig territoriális alapú, azaz egy adott országra (nemzeti oltalom) avagy adott régióra (regionális oltalom) korlátozódik.

A jogosultnak biztosított kizárólagos jog tartalma ugyan függ az adott oltalmi formától, azonban általánosságban elmondható, hogy alkalmas arra, hogy a kizárólagos joggal érintett termék, eljárás vagy szolgáltatás gazdasági forgalomban való részvételét a jogosult kontrollálni tudja, azaz döntsön a forgalmazás feltételeiről.

Mivel azonban a gazdasági forgalom immanens eleme a továbbértékesítés, ésszerűen vetődik fel a kérdés, hogy a jogosult a territoriális alapú kizárólagos joga alapján milyen mértékig gyakorolhat ellenőrzést az adott szellemi alkotás gazdasági forgalomban betöltött életútja felett.

Ebből a szempontból elméletileg az egyik véglet az, hogy a jogosult az adott alkotás első forgalomba hozatalát követően semmilyen módon nem jogosult a további forgalmat ellenőrizni, azaz amennyiben az adott alkotást a világon bárhol forgalomba hozta, kizárólagos joga ezen egyszeri aktussal elenyészett, kimerült.

A másik – szintén elméleti – véglet pedig az, hogy minden egyes továbbértékesítés a jogosult hozzájárulásához kötött, amellyel az adott alkotás forgalomképességét részben elveszíti.

A jogkimerülés tana, érvényesülésének terjedelme hivatott tehát biztosítani a kényes egyensúlyt a jogosultak számára biztosított jogok és a gazdasági forgalom szabadsága között.

Fogalmának két elemét szokás tárgyalni:²

- i) Az oltalommal érintett alkotáson (e körben talán helyesebb áruról, mint a gazdasági forgalomban megjelenő jószágról beszélni) a vevő (pl. forgalmazó) tulajdonjogot szerz, és a tulajdonjogából eredően – annak egyik részjogosítványaként – rendelkezési joga van az áru felett, azt akár tovább is értékesítheti. Azaz az oltalom által biztosított kizárólagos – adott esetben használati vagy hasznosítási – jog és a tulajdonjog által biztosított rendelkezési jog „konfliktusában” a jogkimerülés elve biztosítja, hogy a jogosult ne tilthassa meg a továbbértékesítést olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket ő hozott forgalomba, avagy az ő kifejezett hozzájárulásával hoztak forgalomba.
 - ii) Másik aspektusa pedig kifejezetten a nemzetközi, határokon átnyúló jogügyletekre vonatkozik: az ugyanis, hogy mely állam területén történt a forgalomba hozatal, döntő jelentőségű, hiszen a kizárólagos jogok is csak adott területen – országban vagy régióban – érvényesülnek. Ebből a szempontból a jogirodalom megkülönböztet nemzeti, nemzetközi és regionális jogkimerülést.
- a) *Nemzeti jogkimerülés:* Ahogy a szellemitulajdon-jogok is főszabályként adott országra biztosítanak kizárólagosságot, úgy a szellemitulajdon-jogok kimerülése is ez esetben arra az országra korlátozódik, amely ország jogalkotása azt a jogszabályaiban kinyilvánította. Azaz amennyiben egy adott ország jogrendszere – rendszerint az adott oltalmi formára vonatkozó törvénye – tartalmazza a jogkimerülést, úgy az az adott országban forgalomba hozott árukra vonatkozik, és a jogosult az ott fennálló szellemitulajdon-joga (pl. szabadalma, védjegye) alapján nem jogosult az áruk forgalmazását a továbbiakban korlátozni. A jogosultnak attól azonban nem kell tartania, hogy egy másik országban forgalomba hozott termékét az érintett országba engedélye nélkül behozzák, hiszen ezen jogai csak akkor merülnek ki, ha a terméket az érintett országban ő maga hozta forgalomba, avagy ezt az ő kifejezett hozzájárulásával tették.
- Az EU-csatlakozást megelőzően a legtöbb kelet-közép-európai országban, így Magyarországon is nemzeti jogkimerülés érvényesült, de a mai napig a nemzeti jogkimerülés talaján áll pl. az Amerikai Egyesült Államok szabadalmi joga. (Megjegyzendő, hogy a védjegyekre vonatkozóan az alább bemutatandó nemzetközi jogkimerülést tartalmazza jogrendszerük, és az egyik legújabb felsőbb bírósági döntés alapján szerzői joguk is ebbe az irányba fejlődik.³)

² Faludi Gábor, Lukácsi Péter (szerk.): A védjegy törvény magyarázata. HVG-Orac, Budapest, 2014.

³ Christopher J. Clugston: International Exhaustion, Parallel Imports, and the Conflict between the Patent and Copyright Laws of the United States. SciRes, 2013. Az Egyesült Államok szerzői jogi jogkimerülésével kapcsolatban l. különösen Mezei Péter: A jogkimerülés intézményének kialakulása és fejlődése az Egyesült Államokban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf. 2. sz., 2014. április.

b) *Nemzetközi jogkimerülés:* A nemzeti jogkimerülés mintegy ellenpontjaként nemzetközi jogkimerülésről abban az esetben beszélhetünk, amennyiben a szellemitulajdon-jog kimerül azáltal, hogy az oltalom alatt álló árut a jogosult által vagy beleegyezésével az érintett (behozatali) ország területén kívül bárhol forgalomba hozták.

(Hangsúlyozandó, hogy nemzetközi jogkimerülés akkor áll fenn, ha az érintett – behozatali – ország jogrendje ezt tartalmazza.)

Ez esetben a jogosult – ha a terméket bárhol a világban forgalomba hozta – nem tudja megakadályozni, hogy a terméket az érintett (behozatali) országba harmadik személyek hozzák.

Ezt, az „open access” irányzattal rokon felfogást támogatói azzal éltetik, hogy a világkereskedelem liberalizálásának általános tendenciájába illeszkedik, s mint ilyen, általa javul a nemzetközi versenyképesség: a jogosultak a továbbiakban nem képesek kihasználni az adott országonként/régióként eltérő árszinteket.⁴ Mivel ez a jogosultak számára jövedelemkorlátozó, könnyű belátni, hogy – legalábbis rövid távon – csökkentheti a kutatás-fejlesztésre fordítható erőforrásokat.

Túlzó leegyszerűsítéssel a fejlődő országok – mint a szellemitulajdon-jogok importálói – a nemzetközi jogkimerülés támogatói, míg a fejlett országok messzemenően ellenzik. Meglepő módon ugyanakkor például Új-Zéland is a nemzetközi jogkimerülés talaján áll. A hamisítás elleni küzdelem jegyében azonban még ezen országok is egyre több olyan adminisztratív intézkedést vezetnek be, amelyek a szabad behozatalt valamelyest korlátok közé szorítják.

c) *Regionális jogkimerülés:* A regionális jogkimerülés a nemzetközi jogkimerüléssel mutat hasonlóságot, azonban ez esetben a jogkimerülést kiváltó forgalomba hozatal (földrajzi) kiterjedése szűkebb: a regionális jogkimerülés akkor következik be, amennyiben a terméket az adott régió valamely országában a jogosult, avagy az ő hozzájárulásával más forgalomba hozta.

A regionális jogkimerüléshez szükséges, hogy ezen régió valamennyi országa elismerje a többi országban való forgalomba hozatal jogkimerülést kiváltó hatását.

A regionális jogkimerülés fogalma ugyanakkor átvezet szűkebb témánkhoz, az ugyanis a mai formájában közösségi vívmánynak tekinthető.

Összefoglalva elmondható, hogy a jogkimerülés valamilyen változatát minden olyan jogrendszer tartalmazza, amely egyáltalán szellemitulajdon-jogokat szabályoz, hiszen ennek hiányában összeütközés lépne fel a tulajdonjogból eredő rendelkezési jog és az adott oltalmi forma által biztosított kizárólagosság között.

⁴ Dr. Tosics Nóra: A szerzői jog nemzeti, nemzetközi és regionális kérdései. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz., 2003. február.

A jogkimerülés fenti három típusa csupán alaptípusnak tekinthető, nemzetközi összehasonlításban találhatóak átmeneti formák: pl. Ausztrália főszabályként elismeri a nemzetközi jogkimerülést, kivéve ha nemzetközi szerződésben importkorlátozást vállalt.⁵

Megjegyzendő, hogy a Párizsi Uniós Egyezmény nem szabályozza a jogkimerülést (4bis cikke a szabadalmak – a semmisségi és megvonási okok, valamint az oltalmi idő szempontjából való – függetlenségének elvét deklarálja⁶), és a TRIPS-megállapodás is nemzeti hatáskörben hagyja a jogkimerülés szabályozását: erre vonatkozóan nemhogy minimumkövetelményeket nem határoz meg, hanem kifejezetten kizárja a kérdést a vitarendezési mechanizmusból.⁷ Később látható lesz, hogy az EGT-megállapodásban részes tagállamok jogalkotása ugyanakkor e körben korlátozott.

A jogkimerülés kapcsolata a párhuzamos importtal

A szellemitulajdon-jogok territorialitásából következik, hogy általuk a jogosult minden olyan országban, amelyben oltalmat szerzett, maga jogosult meghatározni az első forgalomba hozatal feltételeit, legfőképpen az árszintet.

A jogosultak a haszonmaximalizálás érdekében a magasabb vásárlóerejű országokban magasabb árakon, míg az alacsonyabb vásárlóerejű országokban alacsonyabb áron hozzák forgalomba ugyanazt a terméket.

Mint fentebb láthattuk, a jogkimerülés szintén a szellemitulajdon-jogok territorialitása miatt szorosan összefügg azzal, hogy a forgalomba hozatal melyik országban, illetve régióban történt.

Attól függően, hogy az érintett ország jogrendszere nemzeti, nemzetközi vagy – amennyiben egy szupranacionális, szuverén jogrendnek alárendelte nemzeti jogalkotását – regionális jogkimerülést tartalmaz, úgy merülnek ki a jogosult kizárólagos jogai a hazai forgalomba hozattal (nemzeti jogkimerülés), a világon bárhol való forgalomba hozattal (nemzetközi jogkimerülés) vagy az azonos régióba tartozó országban (tagállamban) való forgalomba hozattal (regionális jogkimerülés).

Ugyanannak a terméknek az országonként eltérő árszintje (az arbitrázs) képezi az ún. párhuzamos import hajtóerejét. Párhuzamos importról abban az esetben beszélünk, ha az

⁵ L. pl. USA–Ausztrália Szabadkereskedelmi Egyezmény (US–Australia FTA, 2004).

⁶ PUE 4bis cikk

„(1) Az unió hatálya alá tartozó részéről az unió egyes országaiban igényelt szabadalom független az ugyanarra a találmányra más, az unióhoz tartozó vagy nem tartozó országban szerzett szabadalmaktól.

(2) Ezt a rendelkezést minden korlátozás nélkül, nevezetesen úgy kell érteni, hogy az elsőbbségi határidőn belül bejelentett szabadalmak, mind a semmisségi és megvonási okok szempontjából, mind a rendes oltalmi idő szempontjából egymástól függetlenek.”

⁷ Article 6 [Exhaustion] (TRIPS 1994)

„For the purposes of dispute settlement under this Agreement, subject to the provisions of Articles 3 and 4 nothing in this Agreement shall be used to address the issue of the exhaustion of intellectual property rights.”

érintett országban olyan termék jelenik meg a piacon, amely nem a gyártó által az adott országban való forgalmazásra kiválasztott disztribútortól származik, hanem egy másik ország disztribútorától, azaz a párhuzamosan importált termék megkülönböztető ismérve az, hogy a gyártó eredetileg nem oda szánta.⁸

A párhuzamos importot szokás ún. „szürkeimportnak” is nevezni, azonban ahogy arra az Angol Szabadalmi Bíróság a *Deltamethrin*-döntésben⁹ rámutatott, a párhuzamosan importált termékek – a hamisítványokkal ellentétben – jogszerűen kerültek gyártásra és forgalomba hozatalra, semmi „szürke” nincs bennük, jóllehet az értékesítési csatorna különbözik a gyártó, illetve a forgalmazó által működtetett értékesítési csatornától.

Jelen dolgozatnak nem tárgya a párhuzamos import jelenségének közgazdasági-jogpolitikai értékelése, azonban megjegyzendő, hogy mind a mai napig heves viták tárgya, hogy vajon a párhuzamos import szolgálja-e a határok felszámolásával a hatékony verseny kialakulását és így a fogyasztói jólétet, avagy pusztán a párhuzamos importtal foglalkozó vállalkozások élveznek belőle – lényeges hozzáadott érték híján – extraprofitot. Ennek érzékeltetésére az alábbiakban Dömötörfy Borbála Tündének a Gazdasági Versenyhivatal által kiadott Versenytükrő c. folyóiratban megjelent tanulmányából¹⁰ („Dömötörfy-tanulmány”) idézünk:

„Hozzá kell tenni, hogy a párhuzamos kereskedelem megítélése a közgazdászok által is kettős: az ugyanis csökkenti a közkiadásokat mind az importáló, mind pedig az exportáló országban, miközben a kibocsátás végső soron változatlan marad.

A párhuzamos kereskedelem megengedése akár nagyon kedvezőtlen is lehet össztársadalmi szempontból, ha ez arra indítja a monopolistát, hogy például az alacsonyabb jövedelmű területeken beszüntesse az értékesítést, vagy ha a szegényebb területek kárára a gazdagabbak járnak jól.

Másik példa a nagy gyógyszeripari vállalkozások gyakori érvelése, mely szerint a verseny ezen formája aláássa az innovációs képességüket-hajlandóságukat, s ezáltal komoly károkat okoz az európai gyógyszeripar versenyképességének, ami hosszú távon kifejezetten káros a fogyasztói jólét szempontjából. Kérdéses azonban, hogy a profitbeli csökkenés egyenes következménye lenne a csökkenés az innovációs hajlandóságban, lévén ez utóbbi önmagában nem az elért profit függvénye. Nem szabad megfeledkezni például a versenynek az innovációt serkentő hatásáról sem ugyanis, s bár tény, hogy a párhuzamos kereskedők egyfajta márkán belüli versenyt generálnak csupán, de az innovatív gyógyszergyártók továbbra is versenyeznek egymással, valamint tetten érhető a területen a generikus verseny szorítása is. Épp emiatt ahhoz, hogy visszaszorítsa az innovációs hajlandóságot, a párhuzamos ke-

⁸ „The distinguishing feature of parallel trade is that the manufacturer did not intend those particular goods to end up in the second country.” (*Christopher Stothers: Parallel Trade in Europe. Intellectual Property, Competition and Regulatory Law. Hart Publishing, 2007, p. 2.*)

⁹ *Roussel Uclaf v. Hockley International, R.P.C. 441 (1996).*

¹⁰ *Dömötörfy Borbála Tünde: Árdiszkrimináció és párhuzamos kereskedelem a gyógyszeriparban: innovatív iparágak versenyjogi megítélése. Versenytükrő, 2012. 2. sz.*

reskedelemnek nagyon jelentős szintű profitcsökkenést kellene előidéznie. Mindemellett az állami hatóságoknak is érdekük az innováció fenntartása ...”

Az mindenestre leszögezhető, hogy a párhuzamos importnak jogi szempontból a regionális, illetve a nemzetközi jogkimerülés ad teret: míg nemzeti jogkimerülés esetén a belföldi jogosultnak nem kell attól tartania, hogy külföldről behozzák a terméket, hiszen ő döntheti el, hogy az adott országban forgalomba hozza-e a terméket, illetve a külföldi disztribútoroknak milyen feltételekkel ad forgalmazási jogot, addig a nemzetközi, illetve regionális jogkimerülés esetén a jogosult jogai kimerülnek azáltal, hogy a terméket a behozatali országon kívül bárhol, avagy az azonos régióba tartozó országban forgalomba hozta, így ezen országokból harmadik személyek az érintett (behozatali) országba elvben szabadon behozhatják a terméket.

Látható, hogy párhuzamos import esetén a „hivatalos”, és a párhuzamosan importáló disztribútorok között ún. intra-brand, azaz „márkán belüli” versenyhelyzet alakul ki.

A JOGKIMERÜLÉS A KÖZÖSSÉGI JOGBAN

A közösségi elsődleges és másodlagos joganyag rendelkezései, a Bíróság ítéletei

Mint ismeretes, a közösségi jog elsődleges joganyagában az áruk szabad mozgásáról és a tagállamok közötti mennyiségi korlátozások tilalmáról szóló rendelkezések a kezdetek óta szerepeltek,¹¹ azonban a szellemi alkotásokra, illetve az iparjogvédelemre vonatkozó szabályok a közösségi jog fősodrába akkor kerültek, amikor a piaci szereplők magatartása folytán is egyértelművé vált: az egyes tagállami jogrendszerek alapján fennálló nemzeti oltalmakkal hatékonyan fel lehet osztani a határoktól mentesnek szánt közös (belső) piacot.

Megjegyzendő, hogy a „közösségi jogkimerülés” helyett helyesebb lenne az „EGT-jogkimerülés” kifejezést használni, ugyanis az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás 11–13. cikke az uniós joggal gyakorlatilag azonos szabályozást tartalmaz, és az

¹¹ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés („EUMSZ”) ma hatályos cikkei szerint (a korábbi szerződések ezzel gyakorlatilag mindenben megegyező szabályozást tartalmaztak):

EUMSZ 34. cikk

„A tagállamok között tilos a behozatalra vonatkozó minden mennyiségi korlátozás és azzal azonos hatású intézkedés.”

EUMSZ 35. cikk

„A tagállamok között tilos a kivitelre vonatkozó minden mennyiségi korlátozás és azzal azonos hatású intézkedés.”

EUMSZ 36. cikk

„A 34. és 35. cikk rendelkezései nem zárják ki a behozatalra, a kivitelre vagy a tranzitárukra vonatkozó olyan tilalmakat vagy korlátozásokat, amelyeket a közérkölc, a közrend, a közbiztonság, az emberek, az állatok és növények egészségének és életének védelme, a művészi, történelmi vagy régészeti értéket képviselő nemzeti kincsek védelme vagy az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme indokol. Ezek a tilalmak és korlátozások azonban nem lehetnek önkényes megkülönböztetés vagy a tagállamok közötti kereskedelem rejtett korlátozásának eszközei.”

EU-tagállamok (automatikusan) a megállapodás részeseivé is válnak. A továbbiakban a közösségi jogkimerülés alatt ezt a bővebb hatályú jogkimerülést értjük.

A fenti érdekkonfliktus feloldásában a döntő szerepet az Európai Unió Bírósága játszotta.

A párhuzamos import kizárásának tilalmát az Európai Unió Bírósága 1970-ben, a *Deutsche Grammophon GmbH v. Metro-SB-Grossmarkte GmbH*-ügyben¹² mondta ki először: elismerte, hogy a szellemi tulajdon-jogok fennállását („existence”) a közösségi jogrend nem érinti, azonban gyakorlásuk („exercise”) az áruk szabad áramlása biztosítása érdekében korlátozható; a Bíróság a szellemi tulajdon-jogok „sajátos tárgya” („specific subject matter”) gondolati konstrukciójának megalkotásával kinyilvánította, hogy az áruk szabad áramlása kizárólag ezen sajátos tárgyra tekintettel korlátozható, azonban a szellemi tulajdon-jogok gyakorlása nem vezethet a közös (belső) piac felosztásához.

A fenti gondolatmenet folytatásaként 1974-ben a *Centrafarm*-ügyben¹³ az Európai Unió Bírósága a (szabadalmi) jogkimerülés alapelveit fektette le: „... amennyiben a termék forgalomba hozatala jogszerűen, személyesen a szabadalmi jogosult által vagy hozzájárulásával ment végbe abban a tagállamban, ahonnan a behozatal történt”,¹⁴ a szabadalmas többé nem gyakorolhatja kizárólagos jogát annak érdekében, hogy megakadályozza a szabadalmazott áru szabad áramlását a közös piacon.

Látható, hogy a jogkimerülés szempontjából a tagállamok egy közös (belső) piacot képeznek: amennyiben a forgalomba hozatal a jogosult által vagy hozzájárulásával bármely tagállamban megtörtént, úgy a jogosult az Unió (EGT-n) belül – főszabályként – többé nem gyakorolhatja kizárólagos jogait. Természetesen amennyiben a termék az Unió (EGT-n) kívülről érkezik, úgy a közösségi jogi jogkimerülés nem kerül szóba.

A jogkimerülés szabályait a fenti ítéleteket követően a közösségi másodlagos joganyag kodifikálta, a védjegy jog terén a „rég” védjegyirányelv¹⁵ is tartalmazta, a jelenleg hatályos védjegyirányelv¹⁶ pedig a 7. cikkében a következőképpen rendelkezik:

„ [A védjegyoltalom kimerülése]

(1) A védjegyoltalom alapján a jogosult nem tilthatja meg a védjegy használatát olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket ezzel a védjeggyel ő hozott forgalomba, vagy amelyeket kifejezett hozzájárulásával hoztak forgalomba a Közösségben.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha a jogosultnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áruk további forgalmazását ellenezze, különösen, ha az áru állagát, állapotát – a forgalomba hozatalt követően – megváltoztatták, illetve károsították.”

¹² 78/70 Deutsche Grammophon GmbH v. Metro-SB-Grossmarkte GmbH&Co KG (1971).

¹³ 15/74 Centrafarm BV and de Peijper v. Sterling Drug Inc. (1974).

¹⁴ „...where the product has been put onto the market in a legal manner, by the patentee himself or with his consent, in the Member State from which it has been imported” – I. Centrafarm-ítélet, 11. bekezdés.

¹⁵ A Tanács 1988. december 21-i 89/104/EGK első irányelve a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről.

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (2008. október 22.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről.

(Megjegyzendő, hogy a fentihez hasonló rendelkezések például a formatervezési minták-ról szóló irányelvben¹⁷ is szerepelnek, de tekintettel a jelen dolgozat gyógyszeripari szem-szögére, formatervezésiminta-oltalmi kérdéseket mélyebben nem érintünk.)

A szabadalmi jog terén pedig jelenleg az egységes hatályú európai szabadalommal kapcsolatos „alaprendelet”¹⁸ 6. cikke a következőképpen rendelkezik:

*„[Az egységes hatályú európai szabadalom által biztosított joghatások kimerülése]
Az egységes hatályú európai szabadalom által biztosított jogok nem terjednek ki az érintett szabadalom tárgyát képező termékkel kapcsolatos olyan tevékenysé-
gekre, amelyeket azt követően végeznek azon részt vevő tagállamokban, amelyek-
ben az érintett szabadalom egységes hatállyal bír, hogy a szóban forgó terméket a
szabadalom jogosultja vagy annak hozzájárulásával más az Unióban forgalomba
hozta, kivéve, ha a szabadalom jogosultja az adott termék további forgalmazását
jogos indok alapján ellenezheti.”*

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy ha sem a PUE, sem a TRIPS-megállapodás nem korlátozza a tagállamokat abban, hogy a jogkimerülés formáját (nemzeti/regionális/nemzet-közi) megválasszák, és a közösségi jog a regionális jogkimerülésről rendelkezik, akkor egy tagállam dönthet-e úgy, hogy a közösségi jogkimerülést mintegy kiterjesztve, nemzetközi jogkimerülést foglal jogszabályaiba.

A kérdést az Európai Unió Bírósága a *Silhouette-ügy*¹⁹ kapcsán vizsgálta, és a következőket mondta ki: a tagállamok nem jogosultak úgy dönteni, hogy nemzetközi jogkimerülést foglalnak jogszabályaikba – elképzelhetetlen ugyanis, hogy az egyik tagállamban a jogosult megakadályozhatná harmadik országból érkező termékek behozatalát (ahol nincs nemzet-közi jogkimerülés), míg a másik tagállam jogrendszere alapján ugyanezt nem tehetné meg (ahol van nemzetközi jogkimerülés).

A fentiekkel összhangban védjegy törvényünk²⁰ és a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló törvényünk²¹ is tartalmazza a közösségi jogi jogkimerülés intézményét, védjegyek esetében az irányelvvel gyakorlatilag szó szerint megegyezően, szabadalmak esetében pedig az Szt. 20. §-ában, az alábbi megszövegezéssel:

*„A szabadalmi oltalomból eredő kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki a sza-
badalmas által vagy az ő kifejezett hozzájárulásával az Európai Gazdasági Tér-
ségben forgalomba hozott termékkel kapcsolatos további cselekményekre, kivéve,*

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 98/71/EK irányelve (1998. október 13.) a formatervezési minták oltal-máról; l. különösen a 15. cikkét.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1257/2012/EU rendelete (2012. december 17.) az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködés végrehajtásáról.

¹⁹ C-355/96 *Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG v. Hartlauer Handelsgesellschaft mbH* (1998).

²⁰ A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény („Vt.”); l. különösen a 16. §-át.

²¹ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.).

ha a szabadalmasnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a termék további forgalmazását ellenezze.”

A továbbiakban a jogkimerülés fogalmának egyes lényeges elemeit vizsgáljuk meg alaposabban.

A „forgalomba hozatal” elem értelmezése

Mint látható, a jogkimerülés elvének központi eleme a „forgalomba hozatal” kifejezés.

(Megjegyzendő, hogy a „forgalomba hozatal” kifejezést az iparjogvédelmi tárgyú jogszabályokon kívül számos más jogterület jogszabályai alkalmazzák, így egyebek mellett a piacfelügyeletre, a termékfelelősségre, a gyógyszer-kereskedelemre vonatkozó jogszabályok, és természetesen minden egyes szabályozási környezetben más-más eleme bír jelentőséggel.)

Azonban iparjogvédelmi szempontból annak a megállapítása, hogy pontosan milyen aktus minősül forgalomba hozatalnak, még jogszabályba foglalt értelmező rendelkezések esetén sem egyszerű; a közösségi jogban az iparjogvédelmi szempontú forgalomba hozatal tartalma leginkább az eseti döntésekből ismerhető meg.

Amennyiben a forgalomba hozatal az adott áruk gyártó, illetve védjegyjogosult általi, közvetlenül az azonos (tag)államban tevékenységet folytató kiskereskedőknek, illetve fogyasztóknak történő eljuttatásával valósul meg, akkor a helyzet viszonylag egyszerűen kezelhető.

Azonban a gyakorlatban az értékesítés többszereplős vertikális láncolaton keresztül valósul meg, azaz a gyártó–nagykereskedő–kiskereskedő–fogyasztó modell szerint épül fel. Elvével kérdés lehet, hogy a nagykereskedőnek történő értékesítés forgalmazásnak minősül-e. Továbbá amennyiben a láncolat egyes elemei különböző (tag)államokban működnek, illetve fejtik ki tevékenységüket, a válasz még kevésbé magától értetődő.

Egy termék adásvételének mint folyamatnak a témánk szempontjából jelentőséggel bíró egyes mozzanatai a gyakorlatban általában a következők:

- a gyártó eladásra felkínálja a terméket a nagykereskedő számára;
- a nagykereskedő megrendelést ad le, amellyel a felek között jogviszony keletkezik – számos esetben az adásvételre irányuló szerződések tartalmaznak a továbbértékesítéssel kapcsolatos megkötéseket;
- a felek megállapodása szerinti teljesítési helyre²² megtörténik a szállítás azzal, hogy ezt gyakran vám eljárás, illetve hatósági engedélyezési eljárás előzi meg;
- a termék megjelenik a piacon, azaz a kiskereskedők, illetve a fogyasztók számára ténylegesen elérhetővé válik;

²² Nemzetközi viszonylatban ezt ún. INCOTERMS szokványokra történő utalással, ún. fuvarparitással szokás megadni. Ezen fuvarparitások meghatározzák a teljesítés és kockázatátzállás helyét, továbbá a vámolási kötelezettség kötelezettjét és költségviselőjét, pl. DDP (INCOTERMS 2010) – „delivered, duty paid”.

- a piacon való megjelenést reklámtevékenység előzi meg, illetve kíséri azzal, hogy számos esetben ingyenesen „bemutatópéldányok” kerülnek a fogyasztók részére átadásra. Mindezek alapján kérdéses, hogy a termék mikor minősül forgalomba hozottnak – azaz szükséges-e például az, hogy a termék ténylegesen megjelenjen a piacon? A fenti kérdések megválaszolásához a Bíróság vonatkozó döntéseit elemezzük az alábbiakban.

Behozatal, eladásra felkínálás, szerződéses kikötések érvényessége

A fenti kérdések megválaszolásához az Európai Unió Bírósága a *Peak Holding*-ügyben²³ adott lényeges szempontokat.

A tényállás szerint a Peak Holding cég a PEAK PERFORMANCE védjegy jogosultja, és az ezen védjeggyel ellátott ruházati cikkek gyártója. A cikkeket EGT-n kívül állították elő, és az EGT területére eladási céllal importálták.

A Factory Outlet társaság svédországi üzleteiben közvetlenül értékesítette az ezen védjeggyel ellátott ruházati cikkeket, amelyek azonban párhuzamos importból vagy újrabehozatalból származtak.

A kérdéses kollekciót a Factory Outlet mint megmaradt készletet vásárolta fel egy olyan kereskedőtől, amely ezen készletet közvetlenül a Peak Holdingtól vette olyan szerződéses kikötéssel, miszerint az árukészlet kizárólag Oroszországban és Szlovéniában hozható forgalomba, kivéve annak 5%-át, amely Franciaországban forgalmazható.

A svéd fórum előtt védjegybitorlás miatt indult ügyben az alábbi kérdések érkeztek az Európai Unió Bíróságához előzetes döntéshozatali eljárás keretében:²⁴

- i)* Az áruk forgalomba hozatalát jelenti-e az, ha a védjegyjogosult az árut: *a)* a közös piac területére importálta és vámkezelte abból a célból, hogy ott azokat értékesítse *b)* a saját üzleteiben vagy társult vállalkozása üzleteiben eladásra kínálta fel, anélkül, hogy tényleges értékesítésre került volna sor? *ii)* Feltéve, hogy a védjegyjogosult az árut – a fenti alternatívák közül az egyiknek megfelelően – forgalomba hozta, és a védjegyvoltalom kimerült – anélkül, hogy az áru eladására sor került volna –, megszakíthatja-e a védjegyjogosult a kimerülést azáltal, hogy az árukat visszaszállítja a raktárba? *iii)* Az áruk forgalomba hozatalát jelenti-e, ha a védjegyjogosult azzal a feltétellel értékesítette a belső piacon az árukat valamely másik társaságnak, hogy ez utóbbi a közös piac területén nem értékesítheti tovább az árut? *iv)* Jelentősége van-e a *iii)* kérdés megválaszolása szempontjából annak, hogy az árutétel eladásakor a védjegyjogosult megengedi, hogy a vevő az árutételbe tartozó áruk csekély részét a közös piac területén belül értékesítse tovább, azonban konkrétan nem jelöli meg azokat az árukat, amelyekre az engedély kiterjed?

²³ C-16/03 *Peak Holding v. Axolin-Elinor* (2004).

²⁴ L. a fenti ügyben hozott ítélet 21. pontját.

A Bíróság az egyes kérdések tekintetében – sorrendben – a következőket válaszolta:

i) „A védjeggyel ellátott terméket nem lehet az EGT területén belül forgalomba hozott terméknek tekinteni, ha a védjegyjogosult eladási szándékkal importálta őket az EGT területére, illetve ha az EGT területén belül – saját vagy társult vállalkozások boltjaiban – eladásra kínálta a fogyasztóknak, csak nem sikerült eladnia őket.”²⁵

ii) A Bíróság e kérdésre nem adott választ, tekintettel arra, hogy értelmezése szerint a kérdést csak arra az esetre tették fel, ha az i) kérdésre igenlő válasz születne.

iii) A harmadik kérdés kapcsán a Bíróságnak lényegében azt kellett eldöntenie, hogy egy szerződéses kikötés megakadályozhatja-e a jogkimerülést, azaz lehet-e abszolút, harmadik felekre kiterjedő hatálya. Ezzel kapcsolatban a Bíróság úgy foglalt állást, miszerint „Az első kérdésre adott válaszból következik, hogy az alapügy körülményeihez hasonló körülmények között a védjegyjogosult által az EGT területén belül történt forgalomba hozatal feltétele az, hogy a védjegyjogosult az EGT területén belül eladja a terméket. Az ilyen eladás esetén az Irányelv 7. cikkének (1) bekezdése nem írja elő, hogy a védjegyjogosult jóváhagyja a termékeknek az EGT területén belüli további kereskedelmét. A jogkimerülés pusztán a védjegyjogosult által az EGT területén belüli forgalomba hozatal révén megvalósul. A termékek viszonteladási joga területi megszorításának az első forgalomba hozatalról szóló okiratban való esetleges kikötése csak az adott okirat szerződő feleire vonatkozik.”²⁶

iv) A Bíróság e kérdésre nem adott választ, tekintettel arra, hogy értelmezése szerint a kérdésre csak abban az esetben szükséges válaszolni, amennyiben egy szerződéses kikötés a jogkimerülést megakadályozná.

A vám eljárás alatt álló áruk megítélése, bizonyítási teher

A fenti ítélethez képest fél évvel később újabb előzetes döntéshozatali eljárásban kellett az Európai Unió Bíróságának a „forgalomba hozatal” tartalmát értelmezni, jóllehet a hangsúly ebben a – *Class International*-ügyként²⁷ ismert – esetben az áruk vámáru jellegén volt:

A SmithKline Beecham és a Beecham Group, amelyek a GlaxoSmithKline Csoport Egysült Királyságban székhellyel rendelkező társaságai, egymástól függetlenül jogosultjai az AQUAFRESH védjegyeknek, amelyek közösségi és a Benelux Védjegy hivatalnál lajstromozott védjegyek különösen fogkrémek vonatkozásában.

2002 februárjában a Class International egy szállítótartályt léptetett be Rotterdamban keresztül a Közösség területére, amely a dél-afrikai Kapex International társaságtól vásárolt, AQUAFRESH védjeggyel ellátott fogkrémeket tartalmazott. Miután a Beecham értesült róla, hogy ezek a fogkrémek hamisítványok lehetnek, 2002. március 5-én kezdeményezték a szállítótartály lefoglalását.

²⁵ L. a fenti ügyben hozott ítélet 44. pontját.

²⁶ L. a fenti ügyben hozott ítélet 51–55. pontját.

²⁷ C-405/03 *Class International BV v. Colgate Palmolive Company and Others* (2005).

Egy 2002 áprilisában végrehajtott vizsgálat eredményeként kiderült, hogy a lefoglalt áruk eredeti termékek, és nem hamisítványok.

Az előzetes döntéshozatali eljárásban kérdéseket előterjesztő holland bíróság szerint a fő kérdés az, hogy az eredeti áruknak valamely vámraktárban való időszakos tárolása a vám-eljárás alatt, illetve ezeknek az áruknak a továbbítása az EGT területén kívüli országokba vajon védjegyhasználatnak minősül-e.

Az ügy abból a szempontból is jelentős, hogy a bizonyítási teherrel kapcsolatban is egyértelmű iránymutatásra volt szükség, ugyanis a holland bíróság, sőt, az észrevételt tevő Bizottság szerint a védjegyekre vonatkozó közösségi joganyag e kérdésben kifejezett rendelkezéseket nem tartalmaz, továbbá a Class International arra hivatkozott hogy a védjegy-jogosultnak bizonyítania kell a tényeket, amikor azt állítja, hogy a felkínálás vagy az eladás jogellenes cselekmény, a Beecham pedig előadta, hogy a védjegyjogosultnak csak a védjegy sérelmét kell bizonyítania. (Ehhez pedig azt kell bizonyítania, hogy ő a védjegy jogosultja, hogy az áruk a Közösségen kívülről származnak, és hogy azokat beléptették a Közösség területére. Annak a gazdasági szereplőnek pedig, aki állítólag megsértette a védjegyet, vagy azt kell bizonyítania, hogy megkapta a védjegyjogosult beleegyezését, vagy azt, hogy nem használta a védjegyet gazdasági tevékenysége körében, és ettől a jövőben sem kell tartani.)

Az Európai Unió Bírósága a következő válaszokat adta:

„[Egy] védjegyjogosult nem akadályozhatja meg a külső árutovábbítási eljárást vagy a vámraktározási eljárás során az ezzel a védjeggyel ellátott olyan eredeti termékek Közösségbe való beléptetését, amelyeket korábban nem ő hozott vagy nem az ő beleegyezésével hoztak forgalomba a Közösségben.

A védjegyjogosult nem teheti függővé a szóban forgó áruk külső árutovábbítási vagy vámraktározási eljárás alá vonását attól, hogy a Közösségbe történő beléptetésükkor – adott esetben adásvételi szerződéssel – meghatároztak-e már egy harmadik országot végső célállomásként.

A védjegyjogosult [ugyanakkor] megakadályozhatja az ilyen áruk felkínálását vagy eladását, ha az szükségszerűen kapcsolódik a védjeggyel ellátott áru Közösségben történő forgalomba hozatalához.

... a védjegyjogosultat terheli azoknak a körülményeknek a bizonyítása, amelyek alapján gyakorolható a [jogosultat megillető] tilalmi jog, ennek során vagy a védjeggyel ellátott nem közösségi áruk szabad forgalomba bocsátását, vagy a felkínálásukat, illetve eladásukat kell bizonyítania, ha az szükségszerűen kapcsolódik az áruk Közösségben történő forgalomba hozatalához.”²⁸

Látható a fentiekből, hogy az Európai Unió Bírósága egyértelműen kizárta a nemzetközi jogkimerülés alkalmazhatóságát.

²⁸ L. a fenti ügyben hozott ítélet rendelkező részét.

Az ezen ítéletben foglaltakat erősítette meg a Bíróság az ún. *Canon v. IPN Bulgaria*-ügyben.²⁹

Eljárásjogi érdekessége az ügynek, hogy az előzetes döntéshozatali kérelmet előterjesztő Szófia Városi Bíróság konfrontálódott saját legfelsőbb bírósági fórumával, ugyanis a bolgár legfelsőbb bíróság állásfoglalása szerint egy EGT-n kívüli államból a védjegyjogosult engedélye nélküli behozatallal kapcsolatban védjegybitorlás csak akkor fordulhatna elő, ha a szóban forgó termék hamisítvány lenne.

A Szófia Városi Bíróság mint alacsonyabb szintű bírói fórum nem tehetett mást, mint-hogy a kérdésben előzetes döntéshozatali kérelmet terjesztett elő egy – a korábbi közösségi ítélkezési gyakorlat alapján – *acte claire* ügyben.³⁰

A tényállás szerint egy kínai cég eredeti, CANON márkájú tintapatronokat szállított – az EU-csatlakozást követően – Bulgáriába, ahol azokat a burgaszi kikötőben a bolgár hatóságok lefoglalták. A rakomány címzettje az IPN Bulgaria volt.

A védjegybitorlási perben az alperes azzal védekezett, hogy a termékeket Szerbiába kívánta továbbszállítani, azaz nem kívánta az EGT területén forgalomba hozni.

Az ügyben az Európai Unió Bírósága – éppen a fenti ügyekben kialakult ítélkezési gyakorlatot követve – végzésével³¹ a következőképpen határozott:

„A védjegyjogosult az EGT területére fizikailag beléptetett, azonban szabad forgalomba még nem bocsátott áru tekintetében ugyanakkor a 89/104 irányelv 5. cikkének (1) bekezdése és 5. cikke (3) bekezdésének b) pontja alapján eredményesen hivatkozhat kizárólagos jogainak megsértésére, amennyiben megállapítást nyer, hogy a fent említett árukat eladták vagy eladásra felkínálták oly módon, hogy ahhoz szükségszerűen kapcsolódik az EGT-n belüli forgalomba hozataluk (a fent hivatkozott *Class International*-ügyben hozott ítélet 58. pontja).

Ezeket az elveket alkalmazva a kérdést előterjesztő bíróság feladata meggyőződni arról, hogy az IPN Bulgaria az alapügyben szereplő áruk EGT-n belüli forgalomba hozatalára készül, vagy pedig ezeket az árukat olyan más gazdasági szereplőnek kínálja fel vagy adja el, aki ezeket mindenképpen forgalomba fogja hozni az EGT-n belül (analógia útján lásd a fent hivatkozott *Class International*-ügyben hozott ítélet 60. pontját).³²

Mindezekre tekintettel:

²⁹ C-449/09 *Canon Kabushiki Kaisha v. IPN Bulgaria OOD* (2010).

³⁰ Az ügy kritikai ismertetését l. különösen: *dr. Vida Sándor*: Védjegy importáru forgalmazásának megelőzése – az Európai Bíróság határozata. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 6. (116.) évf. 3. sz., 2011. június.

³¹ Szintén eljárásjogi érdekesség, hogy az eljárási szabályzat 104. cikke 3. §-ának első albekezdése értelmében amennyiben a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdésre a válasz egyértelműen levezethető az ítélkezési gyakorlatból, a Bíróság – a főtanácsnok meghallgatását követően – bármikor határozhat indokolt végzéssel, amelyben utal a vonatkozó ítélkezési gyakorlatra.

³² L. a fenti ügyben hozott végzés 19–20. pontját.

„A fenti ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy abban az esetben, ha a kérdést előterjesztő bíróság a [jelen végzés 20. pontjában említett] ténybeli vizsgálatot követően megállapítja, hogy az IPN Bulgaria az alapügyben szereplő áruk EGT-n belüli forgalomba hozatalára készül, vagy pedig ezeket az árukat olyan más gazdasági szereplőnek kínálja fel vagy adja el, aki ezeket mindenképpen forgalomba fogja hozni az EGT-n belül, az alapügyben nem vitatott tényekre tekintettel ebből a megállapításból az következik, hogy eredeti áruknak az EGT-n belüli első, a védjegyjogosult hozzájárulása nélkül történő forgalomba hozataláról van szó, és alkalmazni kell azt az ítélkezési gyakorlatot, miszerint a fent említett jogosult felléphet e forgalomba hozatallal szemben.

A fentiekre tekintettel a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 89/104 irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a védjegyjogosult felléphet az e védjeggyel ellátott eredeti áruk EGT-n belüli első, hozzájárulása nélkül történő forgalomba hozatalával szemben.”³³

Tranzitárúk

Jóllehet a fentiek alapján analógia útján következik a válasz, felmerülhet a kérdés, hogy a tranzitforgalom forgalomba hozatalnak minősül-e.

E körben a *Montex Holdings v. Diesel*-ügyben³⁴ született döntés ad egyértelmű választ – amint az a tényállásból kiderül, az ügynek magyar vonatkozása is volt.

A tényállás szerint a Montex farmernadrágokat gyártott oly módon, hogy a különféle anyagdarabokat az azokon szereplő megkülönböztető jelölésekkel együtt Lengyelországba exportálta vámzár alatti eljárás útján, ahol azokat összevarratta, és a kész nadrágokat Írországba szállította vissza. A Diesel ez utóbbi tagállam területén nem rendelkezett oltalommal a megjelölésre vonatkozóan.

2000. december 31-én a német vámhivatal visszatartotta azt a Montexnek címzett szállítmányt, amely 5076 darab DIESEL megnevezést viselő női nadrágból állt, amit egy magyarországi szállítócégnek kellett volna kamionnal leszállítania a lengyel gyárból a német területen áthaladva. A nadrágokat megszakítás nélküli árutovábbítás útján kellett volna szállítani a lengyel vámhivataltól a dublini vámhivatalig, és azokat az esetleges lopások ellen vámzárral biztosították az árutovábbítás alatt a lengyel hatóság által a szállítóeszközön elhelyezett vámzár révén.

A Diesel úgy vélte, hogy az említett árutovábbítás az ő szóban forgó védjegyjogainak a megsértését képezi azon veszély miatt, hogy az áruk az árutovábbítással érintett tagállamnak a piacára kerülhetnek.

Az Európai Unió Bírósága – ismét csak a *Class International*-ügyben lefektetett elvekre hivatkozással – a következőképpen rendelkezett:

³³ L. a fenti ügyben hozott végzés 25–26. pontját.

³⁴ C-281/05 *Montex Holdings Ltd. v. Diesel SpA* (2006).

„A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv 5. cikkének (1) és (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a védjegyjogosult nem tilthatja meg a védjegyet viselő és külső árutovábbítási eljárás alá vont olyan áruk továbbítását abban a tagállamban, ahol e védjegy oltalom alatt áll [jelen esetben a Német Szövetségi Köztársaságban], amelyek végállomása egy másik olyan tagállamban [jelen esetben Írországban] van, ahol nem áll fenn az oltalom, hacsak e termékek olyan cselekmény tárgyát nem képezik, amelyet harmadik fél végez, és amelynek során azokat olyan külső árutovábbítás alá vonják, ami szükségszerűen maga után vonja azok forgalomba helyezését az említett árutovábbítási tagállamban.

E tekintetben nincs jelentősége annak, hogy a valamely tagállamba szánt áru társult államból vagy más harmadik államból származik-e, illetve, hogy azt a származási országban jogszerűen vagy az említett országban a védjegyjogosult érvényben lévő jogának megsértésével gyártották-e.”³⁵

Hangsúlyozandó, hogy a tényállás eredeti termékeket tartalmazott. Amennyiben hamisított termékekről lenne szó, a tranzitáru megítélése merőben eltérő megítélés alá esne.³⁶

Termékminták

Kereskedelmi ügyletek során gyakori, hogy a gyártó, illetve a nagykereskedő kereskedelempolitikai megfontolásokból termékmintát bocsát a viszonteladók, illetve a fogyasztók részére. Ezekben az esetekben mindaddig nem szokott érdeksérelem fellépni, amíg az ilyen termékek nem kerülnek kereskedelmi forgalomba.

A kérdés gyógyszeripari szempontból is jelentős, hiszen mind az ingyenes termékminták orvoslátogatók általi nyújtása, mind a karitatív célú gyógyszer-adományozás élő gyakorlat, és a vonatkozó miniszteri rendelet³⁷ alapján az áruk ingyenárú mivoltát kötelezően fel is kell tüntetni a termékeken.

Kérdés, hogy amennyiben az ilyen termékek mégis kereskedelmi forgalomba kerülnek, úgy az ellenérték nélküli átruházás vajon forgalomba hozatalnak minősül-e, és így bekövetkezik-e a jogkimerülés.

A Bíróság a *L’Oreal/eBay*-ügyben³⁸ egyebek mellett erre vonatkozóan is egyértelmű állásfoglalást adott.

³⁵ L. a fenti ügyben hozott ítélet rendelkező részét

³⁶ L. különösen: *dr. Vida Sándor*: Lefoglalható-e a hamisított tranzitáru? *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 7. (117.) évf. 3. sz., 2012. június.

³⁷ L. az emberi felhasználásra kerülő gyógyszer, illetve gyógyászati segédeszköz ismertetésére, az ismeretói tevékenységet végző személyek nyilvántartására, és a gyógyszerrel, gyógyászati segédeszközzel kapcsolatos, fogyasztókkal szembeni kereskedelmi gyakorlatra vonatkozó részletes szabályokról szóló 3/2009. (II. 25.) EüM rendelet 7. § (6) bekezdését és 9. § (4) bekezdését.

³⁸ C-324/09 *L’Oréal SA és társai v. eBay International AG és társai* (2011).

A tényállás szerint az alperes természetes személyek olyan bemutatásra szolgáló termékeket és árumintákat is kínáltak fel eladásra a *www.ebay.co.uk* internetes oldalon, amelyekkel a L'Oréal ingyenesen látta el szerződéses forgalmazóit; ezen termékminták legtöbbször feltüntetésre került, hogy „bemutató példány” vagy „Kereskedelmi forgalomba nem hozható”.

A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra kívánt választ kapni, hogy a valamely védjeggyel ellátott, a vásárlók részére a szerződéses értékesítési pontokon történő bemutatásra szolgáló termékeknek, illetve az e védjegyet feltüntető üvegeknek – amelyekből kis mennyiségek vehetők a vásárlók számára adott ingyenes árumintaként – a védjegyjogosult által történő szolgáltatása a 89/104 irányelv és a 40/94 rendelet értelmében vett forgalomba hozatalnak minősül-e. A Bíróság megállapítása szerint:

„...a valamely védjeggyel ellátott, a vásárlók részére a szerződéses értékesítési pontokon történő bemutatásra szolgáló termékeknek, illetve az e védjegyet feltüntető üvegeknek – amelyekből kis mennyiségek vehetők a vásárlók számára adott ingyenes árumintaként – az e védjegy jogosultja által történő szolgáltatása ellenkező bizonyíték hiányában a 89/104 irányelv és a 40/94 rendelet értelmében nem minősül forgalomba hozatalnak.”³⁹

Fontos hangsúlyozni, hogy a forgalomba hozatallal kapcsolatban az ellenbizonyítás megengedett, azaz amennyiben a fenti figyelmeztető szöveg szerepel is a termékeken, lényegében egy megdönthető vélelemmel állunk szemben.

A „jogosult által vagy hozzájárulásával” fordulat értelmezése

Amennyiben a fentiek alapján eldönthető, hogy az adott termék forgalomba hozott terméknek minősül-e, a jogkimerülés megállapításának vizsgálatakor második kérdésként az adódik, hogy vajon az a jogosult által vagy hozzájárulásával történt-e.

A hozzájárulás tartalma, hallgatólagos vagy kifejezett mivolta

Amint az a fent idézett *Deutsche Grammophon*-ügyben világossá vált, a hozzájárulásnak a forgalomba hozatalhoz kell kapcsolódnia; az, hogy a jogosult a tagállamokon belüli párhuzamos importhoz nem járul hozzá, közömbös.

Továbbá ahogyan azt a Bíróság a *Sebago*-ügyben⁴⁰ kifejezte, a hozzájárulásnak az adott termékekre, illetve azok gyűjtőcsomagolás szerinti mennyiségi egységeire kell vonatkoznia, az nem megfelelő védekezés, hogy a jogosult a szóban forgó termékekkel mindenben azonos termékeket már forgalomba hozott.

³⁹ L. a fenti ítélet 68–73. pontját.

⁴⁰ C-173/98 *Sebago Inc. and Ancienne Maison Dubois et Fils SA v. GB-Unic SA* (1999).

Azt, hogy elvben mit lehet a jogosult hozzájárulásával forgalomba hozottnak tekinteni, a Bíróság az *Ideal Standard*-ügyben⁴¹ foglalta össze: amennyiben a behozatali, illetve a kiviteli országban a védjegyek jogosultjai nem azonos személyek, a jogkimerülés akkor állapítható meg, amikor közöttük valamilyen módon gazdasági kapcsolat mutatható ki; így különösen anya-, leány-, illetve testvérvállalatok, használati szerződés áll fenn a felek között, avagy a forgalomba hozatal „exclusive distributor” által történik.⁴²

Ismeretelméleti megfontolásokat mellőzve kijelenthető, hogy a hozzájárulás elvben lehet kifejezett vagy hallgatóságos, és ennek kötelelemkeletkeztető tényként való felfogása jogi kultúránként eltérő – közismert, hogy a kontinentális jogrendszerekben a hallgatásból csak kivételes esetben származik kötelelem, míg az angolszász jogrendszerekben a vélelmezett vagy hallgatóságos hozzájárulás lényegesen szélesebb körben bír ilyen jelentőséggel.⁴³

A nagy hatású, *Davidoff és Levi Strauss*-ügyben⁴⁴ hozott ítéletben a Bíróság a következőképp foglalt állást – a tényállás szerint az alperesek EGT-n kívüli államokból hoztak be védjeggyel ellátott árukat az Egyesült Királyságba, bizonyos esetekben a jogosultak szerződésükben kikötötték, hogy a termékek kizárólag EGT-n kívül forgalmazhatóak, bizonyos esetekben nem. A döntés lényeges elemei a következők:

„... e védjeggyel ellátott áruk Európai Gazdasági Térségben történő forgalomba hozatalához való védjegyjogosulti hozzájárulás lehet hallgatóságos, amikor az az Európai Gazdasági Térségen kívüli forgalomba hozatalt megelőzően, azzal egyidejűleg vagy azt követően fennálló olyan tényezőkből vagy körülményekből következik, ... hogy a jogosult lemondott azon jogáról, hogy fellépjen az Európai Gazdasági Térségben történő forgalomba hozatallal szemben.

Nem következhet hallgatóságos hozzájárulás:

- abból, hogy a védjegyjogosult nem közölte az EGT-n kívül forgalomba hozott áru minden további vevőjével, hogy ellenzi az EGT-n belüli forgalomba hozatalt;*
- abból, hogy az áruk nincsenek ellátva az EGT-ben történő forgalomba hozatal tilalmára vonatkozó jelzéssel;*
- abból a körülményből, hogy a védjegyjogosult a védjeggyel ellátott áruk tulajdonjogát anélkül ruházta át, hogy szerződéses tilalmat kötött volna ki, és hogy*

⁴¹ C-9/93 IHT Internationale Heiztechnik GmbH, Uwe Danziger v. Ideal-Standard GmbH, Wabco Standard GmbH (1994).

⁴² „[The exhaustion of rights] applies where the owner of the trade mark in the exporting State are the same or where, even if they are separate persons, they are economically linked. A number of situations are covered: products put into circulation by the same undertaking, by a licensee, by a parent company, by a subsidiary of the same group, or by an exclusive distributor.” L. a fenti ítélet 34. pontját.

⁴³ Azt, hogy a hallgatóságos, illetve vélelmezett hozzájárulás fogalmi konstrukciója milyen mélyen gyökerezik az angolszász (jogi) kultúrában, híven mutatja egyebek mellett John Locke „Two Treatises of Government”-jében (1689) kifejtett, „tacit consent”-ként ismert politikai filozófiája is.

⁴⁴ C-414/99-C-416/99. sz. egyesített ügyek Zino Davidoff SA v. A & G Imports Ltd; Levi Strauss & Co., Levi Strauss (UK) Ltd v. Tesco Stores Ltd, Tesco plc; Levi Strauss & Co., Levi Strauss (UK) Ltd v. Costco Wholesale UK Ltd (2001).

a szerződésre alkalmazandó jog szerint az átruházott tulajdonjog – szerződéses tilalom hiányában – korlátlan továbbértékesítésre vonatkozó jogot foglal magában, vagy legalábbis arra vonatkozó jogot, hogy az árukat később az EGT-ben forgalmazni lehet.

A védjegyjogosult kizárólagos jogának kimerülését illetően nem releváns, hogy:

– a védjeggyel ellátott árukat importáló kereskedő nem bír tudomással arról, hogy a jogosult ellenzi azoknak az EGT-ben történő forgalomba hozatalát, illetve azoknak az e piacon a jogosított viszonteladókön kívüli más kereskedők általi forgalomba hozatalát, vagy hogy

– a jogosított viszonteladók és nagykereskedők annak ellenére nem alkalmazták ezt a tilalmat átvevő szerződéses kikötést saját vásárlóikkal szemben, hogy a védjegyjogosult ezen ellenvetésről értesítette őket.”⁴⁵

Vagyis a Bíróság úgy döntött, hogy nem minősül hallgatólagos hozzájárulásnak, hogy egyes esetekben kikötötték az EGT-n belüli forgalomba hozatal tilalmát, míg más szerződésekben nem.

Kikényszerített hozzájárulás

Amint az a *Hoechst v. Pharmon*-ügyben⁴⁶ lefektetésre került, a valamely tagállam nemzeti jogszabályai alapján megadott szabadalmi kényszerengedély nem minősül a jogosult részéről olyan hozzájárulásnak, amely jogkimerülést idézhetne elő.

Ezen jogelvet a *Merck v. Primecrown*-ügyben⁴⁷ hozott ítélet megerősítette azzal, hogy ilyen esetben a jogosult köteles bizonyítani, hogy a forgalomba hozatalra kényszerengedély útján került sor.

Ezen ügy jelentősége abban is áll, hogy a Bíróság nemcsak a kényszerengedélyes helyzetet vizsgálta, hanem az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre tekintettel azt is, hogy amennyiben a hozzájárulást nem jogszabály „pótolja”, hanem a hozzájárulás megadása etikai megfontolásokból (pl. az ellátás biztonsága) vagy súlyos gazdasági nyomásgyakorlásból (pl. a tagállami egészségbiztosítók részéről) fakad, bekövetkezhet-e a jogkimerülés.

A Bíróság az ügy tényállására hivatkozva azt állapította meg, hogy az etikai megfontolásokból, illetve a gazdasági jellegű nyomásgyakorlásból megadott hozzájárulás a tisztán kereskedelmi alapon megadott hozzájárulástól nehezen különböztethető, illetve jellegadó

⁴⁵ L. a fenti ítélet rendelkező részét.

⁴⁶ C-19/84 *Pharmon BV v Hoechst AG* (1985).

⁴⁷ C-267/95 és C-268/95 egyesített ügyek *Merck & Co. Inc., Merck Sharp & Dohme Ltd and Merck Sharp & Dohme International Services BV v Primecrown Ltd, Ketan Himatlal Mehta, Bharat Himatlal Mehta and Necessity Supplies Ltd and Beecham Group plc v Europharm of Worthing Ltd.* (1996): „It follows that, where a patentee is legally bound under either national law or Community law to market his products in a Member State, he cannot be deemed, within the meaning of the ruling in *Merck*, to have given his consent to the marketing of the products concerned. He is therefore entitled to oppose importation and marketing of those products in the State where they are protected” – ítélet, 53. pont.

különbsége nehezen ragadható meg,⁴⁸ így az ezen okokból megtett forgalomba hozatal a jogkimerülés kapcsán nem jelent méltányolható körülményeket a jogosult javára.

A „common origin” elv és meghaladása

Számos esetben felmerül, hogy a kizárólagos jog jogosultja – akár állami beavatkozás, pl. kisajátítás, akár megállapodás útján – tagállamonként eltérő entitás lesz.

Ilyen esetben felmerül a kérdés, hogy a kizárólagos jogokból eredő jogosultságok – jelesül a forgalomba hozatalhoz való hozzájárulás – mennyiben gyakorolhatóak.

Speciális alesetet képeznek az I. és a II. világháborút követően jóvátétel jogcímén az antant, illetve a szövetséges hatalmak tagjaihoz került, legtöbbször német vállalkozások leányvállalatai. Akad példa arra, hogy ilyen esetben a német anyacég és a kiszakított, immár jogilag független anyavállalat megegyezik a védjegy- és a névhasználatról – ahogyan az a német Merck KGaA és a Merck&Co Inc. esetében történt⁴⁹ – azonban, amint az a HAG I és II ügyben történt, számos esetben jogvita keletkezik.

Az ún. „common origin” elv a HAG I-ügyben⁵⁰ került lefektetésre, amelynek tényállása szerint a német HAG AG belga leányvállalata háborús jóvátétel jogcímén jogilag függetlenedett tőle, és így előállt az a helyzet, hogy ugyanannak, illetve egymáshoz hasonló védjegyeknek Németországban és Belgiumban más-más volt a jogosultja; ezzel kapcsolatban a Bíróság egy rendkívül „integrációpárti” döntést hozott, miszerint az áruk szabad mozgásával ellentétes lenne, hogy a nemzeti jogszabályok egy tagállami védjegyjogosult vállalkozás számára megengedjék, hogy egy másik tagállamban a védett márkával azonos vagy azzal összetéveszthető, valaha azonos jogosulthoz tartozó („*having the same origin*”) védjeggyel egyszerűen ellátott hasonló termékek e tagállamból történő behozatala ellen tiltakozzon.

Megjegyzendő, hogy korabeli, 75/597-es számú véleményében⁵¹ maga a Bizottság is ezt a jogelvet támogatta arra való hivatkozással, hogy ennek hiányában a közös piac könnyen felosztható lenne azáltal, hogy egy tagállam tekintetében a kizárólagos jog (a szóban forgó véleményben szabadalom) átruházásra kerül egy, a jogosulttól független vállalkozásra.

⁴⁸ „Such considerations are, at any rate in the present context, difficult to apprehend and distinguish from commercial considerations. Such ethical obligations cannot, therefore, be the basis for derogating from the rule on free movement of goods laid down in Merck” – l. a fenti ítélet 53. pontját.

⁴⁹ A Merck KGaA darmstadti székhelyű gyógyszeripari céget 1668-ban alapította Friedrich Jakob Merck, majd 1891-ben George Merck leányvállalatot alapított az USA-ban Merck & Co Inc. néven. Az I. világháborút követően a Merck & Co Inc.-t háborús jóvátétel jogcímén konfiskálták, így a német anyacégtől jogilag függetlenné vált. A két cég a '30-as években megegyezett a névhasználatban, így az amerikai Merck az USA-t és Kanadát kivéve a világon MSD-ként van jelen, míg a német Merck az USA-ban és Kanadában EMD-ként. Úgy látszik azonban, hogy a békés egymás mellett élés során előfordulnak néha súrlódások: a felek a .merck gTLD-vel kapcsolatban a WIPO Arbitration and Mediation Center előtt kötötték ki: <http://propertyintangible.com/2013/08/merck-vs-merck.html>.

⁵⁰ 192/73 Van Zuylen Frères v. HAG AG (1974).

⁵¹ Commission Opinion on the draft Convention for the European Patent for the common market 75/597 (1975).

Az ítélettel szemben kritikát megfogalmazók szerint ez esetben a védjegy egyik fő funkciója, nevezetesen a minőségjelző funkció került feláldozásra az európai integráció oltárán.

A HAG II-ügyben⁵² jött a „revans” – fordított tényállás mellett a Bíróság szerint:

„[A] meghatározó szempont a nemzeti jogszabályok által oltalmazott védjegy jogosultja részéről a tőle jogilag vagy gazdaságilag független vállalkozás által gyártott és forgalmazott hasonló termékeknek egy másik tagállamban azonos, vagy összetévesztésre alkalmas védjegy alatt történő forgalomba hozatalára vonatkozóan a beleegyezés hiánya.

Ilyen körülmények között a védjegy fő funkcióját veszélyeztetné, ha a védjegyjogosult nem gyakorolhatná a nemzeti jogszabályok által elismert azon jogát, hogy a saját védjegyével összetéveszthető megnevezéssel ellátott hasonló terméknek a behozatala ellen tiltakozzon, mivel ebben az esetben a fogyasztók a védjeggyel ellátott termék származását többé nem tudnák megállapítani, és a védjegyjogosult egy olyan termék rossz minőségéért lenne felelőssé tehető, amely neki egyáltalán nem róható fel. ...

A kisajátítástól kezdve és a közös származás ellenére mindkét védjegy – annak alkalmazási területén belül – egymástól függetlenül betöltötte a védjeggyel ellátott termékek származásának azonosságát garantáló funkcióját.

A fentiekből következően egy olyan helyzetben – amilyen a jelenlegi is –, ahol a védjegynek eredetileg egy jogosultja volt, és ahol az egyedüli jogosultság egy kisajátítás eredményeként megtört, valamennyi védjegyjogosult tiltakozhat a másik védjegyjogosulttól származó termékek azon tagállamba történő behozatala és ottani forgalomba hozatala ellen, ahol a védjegy őt illeti, amennyiben azonos vagy összetéveszthető védjeggyel ellátott hasonló termékekről van szó.”⁵³

A fent idézett *Ideal Standard*-ügyben pedig az is világossá vált, hogy a fenti szabályok nemcsak kisajátításra vonatkoznak, hanem a megállapodáson alapuló jogosultváltozásokra is; ezzel a „common origin”-elv a továbbiakban csupán jogtörténeti jelentőségűvé vált.

A „jogosult jogos érdeke” fordulat értelmezése

Ha felidézzük, hogy a közösségi jogfejlődés hajnalán a Bíróság miért és milyen indokolással adott „elsőbbséget” a mennyiségi korlátozásoktól és azzal azonos hatású intézkedésektől mentes belső piacnak a területiális alapú kizárólagos jogok gyakorlásával szemben, akkor emlékezhetünk, hogy az EUMSZ 36. cikke a következőképpen rendelkezik: „A 34. és 35. cikk rendelkezései nem zárják ki a behozatalra, a kivitelre vagy a tranzitárukra vonatkozó olyan tilalmakat vagy korlátozásokat, amelyeket ... az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme indokol.”

⁵² C-10/89 CNL-Sucal NV v. HAG AG (1990).

⁵³ L. a fenti ítélet 15–19. pontját.

A közösségi másodlagos joganyagban a jogalkotó kodifikálta azt az esetkört, amelyben nagyobb érdek fűződik ahhoz, hogy a jogosultak gyakorolhassák kizárólagos jogaikat, mint hogy az áruk szabadon áramolhassanak az egységes piacon, így szűk körű kivételeket engedve a jogkimerülés elve alól.

A 2008/95/EK irányelv 7. cikkének (2) bekezdése szerint:

„Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha a jogosultnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áruk további forgalmazását ellenezze, különösen, ha az áru állagát, állapotát – a forgalomba hozatalt követően – megváltoztatták, illetve károsították.”

Az UPP-alaprendelet (Unitary Patent Protection) 6. cikke szerint:

„Az egységes hatályú európai szabadalom által biztosított jogok nem terjednek ki az érintett szabadalom tárgyát képező termékkel kapcsolatos olyan tevékenységekre, amelyeket azt követően végeznek azon részt vevő tagállamokban, amelyekben az érintett szabadalom egységes hatállyal bír, hogy a szóban forgó terméket a szabadalom jogosultja vagy annak hozzájárulásával más az Unióban forgalomba hozta, kivéve, ha a szabadalom jogosultja az adott termék további forgalmazását jogos indok alapján ellenezheti.”

Az, hogy a jogosultaknak pontosan melyek ezek a jogalkotó által méltányolt érdekei, az Európai Unió Bíróságának vonatkozó ítéleteiből derül ki.

Luxusmárkák, szelektív forgalmazási rendszerek

Az egyik esetkör az, amelyben a Bíróság a jogosultaknak a luxusmárkák jó hírével és imázsépítésével összefüggő erőfeszítéseit méltányolja.

A Dior-ügy⁵⁴ tényállása szerint az alperes 1993-as karácsonyi katalógusában CHRISTIAN DIOR termékeket reklámozott, amelyben a Dior védjegyeivel azonos megjelöléseket jelenített meg, jöllehet az illatszerszektorban szokásos módon.

A Dior védjegybitorlás miatt indított eljárást arra való hivatkozással, hogy a védjegyek fenti megjelenítése sérti a DIOR márka jó hírét; az alperes azzal védekezett, hogy védjegybitorlásról nem lehet szó abban az esetben, ha a védjeggyel ellátott árut nem változtatták meg, továbbá az illatszerszektorban a termékek megjelenítésével való reklámozás teljesen bevett dolog.

A Bíróság ítéletében méltányolta a Dior márkaépítéssel kapcsolatos befektetéseit, amelyekkel azt a képzetet – asszociációt – sikerült a fogyasztók szemszögéből a termékhez rendelni, hogy azokat a „luxus aurája” („aura of luxury”) lengi be; amennyiben a jogosult védjegyeit olyan kontextusban ábrázolják, amellyel ezen felépített imázs súlyosan erodálható, úgy a védjegyhasználat az irányelv 7. cikkének 2. bekezdése alapján kifogásolható.

Hasonló megállapításra jutott a Bíróság a BMW v. Deenik-ügyben.⁵⁵

⁵⁴ C-337/95 Parfums Christian Dior SA and Parfums Christian Dior BV v. Evora BV (1997).

⁵⁵ C-63/97 Bayerische Motorenwerke AG (BMW) and BMW Nederland BV v. Ronald Karel Deenik (1999).

Közismert, hogy a BMW – mint a legtöbb autómárka – az eladásokat és a szervizelést ún. szelektív forgalmazási rendszeren, a szerződött partnereken keresztül végzi. Az ügy tényállása szerint az alperes jelentős reklámtevékenységet fordított BMW-kre szakosodott használtautó-kereskedése és szervize népszerűsítésére, jóllehet nem volt szerződött BMW-partner.

A BMW védjegybitorlás miatt fellépett vele szemben, mondván, hogy az intenzív reklámozás miatt a fogyasztókban kialakulhat egy téves képzet arra vonatkozóan, hogy a BMW hivatalos disztribútorai közé tartozik, és így profitál a márka presztízsből, jóllehet a két vállalkozás között semmilyen kapcsolat nem áll fenn.

Amint azt a Bíróság megállapította, a védjegy jogosultja nem tilthatja meg a védjegy használatát az áru vagy szolgáltatás (BMW-kre szakosodott autókereskedés és szerviz) rendelkezésének jelzésével összefüggésben olyan árukra vonatkozóan, amelyeket a Közösségben ő, vagy az ő hozzájárulásával hoztak forgalomba.

Ugyanakkor a védjegyhasználat révén nem kelthető az a téves képzet, hogy a vállalkozás tulajdonosi vagy más alapon a védjegy jogosultjához köthető.

Átcsomagolás

A jogkimerülés szempontjából az átcsomagolás kérdésköre tipikusan gyógyszeripari probléma: mivel a gyógyszergyártók a termékeiket országonként számos esetben eltérő kiszárlási egységekben hozzák forgalomba, továbbá mivel a gyógyszerek címkéire és betegtájékoztatóira szigorú nemzeti jogszabályok vonatkoznak – ellentétben a legtöbb más ipari termékkel – gyógyszerek párhuzamos importja esetében a legtöbb esetben elkerülhetetlen az átcsomagolás, de legalábbis az átcímkézés.

Már a '70-es években, a *Hoffmann-La Roche v. Centrafarm*-ügyben⁵⁶ lefektették azokat az elveket, amelyek a későbbi, szintén átcsomagolás-témakörben született ítéletek alapját képezték.

A tényállás szerint a Hoffmann-La Roche védjegyoltalom alatt álló „Valium” megjelölésével ellátott gyógyszerkészítményét a Centrafarm Nagy-Britanniából importálta Németországba, ahol az általa történt átcsomagolást követően, a VALIUM védjeggyel ellátva forgalomba hozta.

A Bíróság a következőképpen foglalt állást.

A védjegyjogosult főszabályként megtilthatja, hogy egy több tagállamban védjegyoltalom alatt álló megjelöléssel ellátott terméket a származási tagállamban beszerezve harmadik személy – átcsomagolást követően a védjegyet a termék csomagolásán újra elhelyezve – egy másik tagállamban forgalomba hozzon, kivéve ha

⁵⁶ C-102/77 Hoffmann-La Roche & Co. AG és Hoffmann-La Roche AG v. Centrafarm GmbH (1978).

- bebizonyosodik, hogy a jogosult úgy használja védjegyoltalmát – az általa alkalmazott forgalmazási rendszerre is figyelemmel – ami a belső piac mesterséges felosztásához vezethet;
- bizonyítható, hogy az átcsomagolás a termék eredeti állapotát nem befolyásolhatja;
- a védjegyjogosultat előzetesen értesítik az átcsomagolt termék forgalomba hozataláról;
- az új csomagoláson feltüntetésre kerül, hogy ki végezte az átcsomagolást.

A Bíróság az ún. *BMS*-döntésben⁵⁷ – lényegüket tekintve hasonló tényállások mellett – kimondta, hogy az irányelv 7. cikkének (2) bekezdése értelmében a védjegyjogosult jogszerűen felléphet az átcsomagolt gyógyszerészeti termékek további forgalmazásával szemben, kivéve, ha

- bebizonyosodik, hogy a jogosult az átcsomagolt termék forgalmazását védjegyoltalmára való hivatkozással – visszaélészerűen – tiltaná meg olyan módon, amely a piacok tagállamok közötti mesterséges felosztását eredményezné (ez az eset áll fenn különösen, ha a jogosult a gyógyszerészeti szempontból azonos termékeket eltérő csomagolásban forgalmazza a tagállamokban, és az importőr általi átcsomagolás kizárólag azért szükséges, hogy a termék az importáló tagállam piacán forgalmazható legyen, és az átcsomagolást olyan feltételek között végzik, amelyek nincsenek kihatással e termék eredeti állapotára); és
- az átcsomagolás nem érinti a csomagolás belsejében található termék eredeti állapotát; továbbá
- az új csomagoláson egyértelműen fel van tüntetve a termék újracsomagolójának, valamint gyártójának a neve; és
- az átcsomagolt termék kiszerelese nem alkalmas a védjegy és a védjegyjogosult jó hírének csorbítására; vagyis a csomagolás nem lehet hibás, gyenge minőségű vagy elszennyeződött; valamint
- az importőr értesíti a védjegyjogosultat az átcsomagolt termék forgalomba hozatalát megelőzően, és kérésre mintát küld számára az átcsomagolt termékből.

Megállapítható, hogy az ügy az átcsomagolásra vonatkozó korábbi fogalomrendszert kiegészítő megállapításai jelentős lépést jelentettek, hiszen kihangsúlyozták a védjegyjogosult hírnevének védelmét (a csomagolás nem lehet hibás, gyenge minőségű vagy elszennyeződött, illetve a minta küldésének kötelezettsége).

Amint az később, a tanulmány második részében bemutatásra kerül, a jogosult előzetes értesítésére vonatkozó megállapításnak később analógia útján szabadalmi jogi jelentősége is lesz (vö. a különleges mechanizmus második bekezdésében foglalt értesítési kötelezettséggel).

⁵⁷ C-427/93, C-429/93 és C-436/93 egyesített ügyek Bristol-Myers Squibb v Paranova A/S (C-427/93), C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG és Boehringer Ingelheim A/S v Paranova A/S (C-429/93), Bayer Aktiengesellschaft and Bayer Danmark A/S v Paranova A/S (C-436/93) (1996).